

Togafitiga tu'u fofoga mo le COVID-19

Me 2023

O le a le togafitiga tu'u fofoga mo le COVID-19?

O togafitiga tu'u fofoga mo le COVID-19 o vaila'au fa'afoma'i e inu i le gutu o fualaaui salafalafa po'o fualaaui e le mafai ona vailua afa mo tagata e agava'a ma na fa'amaonia ua maua i le COVID-19. O le itu lelei o nei vailaau tu'u fofoga o le a tele tagata e mafai ona maua togafitiga mo le COVID-19 i totonu o latou lava fale e aunoa ma le mana'omia e malaga ai i le falema'i mo togafitiga e pei o se ma'i ua taofia.

E fa'afefea ma po'o lea le taimi e tataua ona faatinoina togafitiga?

E inu e pei o fuala'au salafalafa po'o fuala'au e le mafai ona vailua e ta'i 12 itula ma inu mo aso e lima. E tataua ona amata le inuina o fualaaui i totonu o le lima aso talu ona iloa auga po'o se taimi vave pe a faamaonia siaki o le COVID-19.

O ai e agava'a mo togafitiga tu'u fofoga?

Tagata ua 18 tausaga le matutua ma luga atu

Afai ua fa'amaonia lau siaki ua e maua i le COVID-19 ma e 18 ou tausaga pe matua atu, atonu o lena ua e agava'a mo togafitiga tu'u fofoga pe afai:

- e feololo aga'i le ogaoga o le tino e le mafai ona tetee atu ai i fa'ama'i (lisiina i lalo), po'o
- na taofia muamua i le falema'i ona o le fa'ama'i COVID-19 ma sa e o lea ua e toe aafia i le fa'amai.

Tulaga feololo aga'i i le ogaoga o le tino e le mafai ona tete'e atu i siama e aafia ai:

- kanesa o le toto po'o fa'aletonu le toto mumu (thalassemia, fa'ama'i o le sickle cell)

- latou sa taotoo e maua mai totoga mai isi tagata e ola ai
- maua pe pesia mai i isi tagata i le (HIV) immunodeficiency
- maua i le kanesa chemotherapy po'o le fa'auila o le tino atoa i le 3 masina ua mavae atu
- togafitiga o fuataga maualuga corticosteroids po'o le pulse corticosteroid i le 3 masina ua mavae
- togafitiga o le immunosuppressive i le 3 masina ua mavae atu
- rituximab i le 12 masina ua mavae atu
- cerebral palsy po'o le down syndrome
- ma'i fatu mai le taimi sa fanau ai
- o lo'o ola ma manaoga fa'apitoa fa'atasi ma le tele o fa'aletonuga ma/po'o le vaivai o le tino.

Tagata ua matutua atu ma tagata Apoliki ma tagata mai le motu o Torres Strait

Afai o oe o se tagata ua matua atu po'o se Apoliki po'o se tagata mai le motu o Torres Strait, ma ua fa'amaonia i lau siaki ua e maua i le COVID-19, atonu o lena ua e agava'a mo togafitiga tu'u fofoga pe afai o oe:

- 70 tausaga pe sili atu, e tusa lava po'o a tulaga lamatia ma e iai pe leai fo'i ni aua
- 50 tausaga le matua pe sili atu fa'atasi ma le tulaga lamatia (o lo'o lisi i lalo)
- Apoliki po'o le tagata mai le motu o Torres Strait, 30 tausaga le matua pe matutua atu ma e **1** vaega o tulaga lamatia (o lo'o lisi i lalo).

Tulaga lamatia:

- aumau i nofoaga e tausi ai tagata matutua
- soifua ma manaoga fa'apitoa ma e tele tulaga fa'aletonu o le soifua maloloina ma/po'o vaivai (e le gata ia i latou o lo'o aumau i nofoaga lagolagosua)
- tulaga fa'aletonu o neura o le tino e pei o le stroke, po'o le galogalo mea po'o le demyelinating f.t. vaivai maso o le tino po'o le Guillain-Barre Syndrome

- fa'ama'i faifaipēa o le poloka o le gasologa o le ea e mafua ona ua fulafula le ala ea (COPD), ma'i sela feololo po'o le ogaoga
- tino puta po'o le ma'i suka (ituaiga I po'o le II e mana'omia fualaau fa'afoma'i)
- fa'aletonu pe vaivai le fatu, fa'aletonu ala toto a le fatu, cardiomyopathies
- fa'aletonu fatuga'o po'o le cirrhosis
- nofo mamao ma e itiiti le avanoa e maua ai tausiga maua luga o le soifua maloloina.

O nei vailaau faafomai fou o le a le talafeagai mo tagata uma, ae talanoa i lou foma'i ina ia siaki po'o e agava'a mo nei togafitiga.

Fa'afefea ma po'o fea ou te maua ai se togafitiga tu'u fofoga?

E te mana'omia se talavai e maua ai togafitiga tu'u fofoga o le COVID-19. E te mauaina i fale talavai e mana'omia pepa talavai mai le foma'i.

E fa'ameaalofa pe pau le tau o togafitiga tu'u fofoga?

E mafai e tagata agava'a ona maua togafitiga tu'u fofoga e auala atu i le Pharmaceutical Benefits Schemes (PBS) fa'atasi ma se pepa talavai mai se tagata fa'atagaina, fa'ataitaga o le foma'i.

O tagata sa siaki ma ua maua i le COVID-19 ae LEAI se Medicare card e mafai ona fa'afeso'ota'i le GP a le ofisa o mama mo fautuaga e uiga i togafitiga eseese.

O ai e lē tatau ona faia ni togafitiga tu'u fofoga?

E le fautuaina le fa'aaogaina o togafitiga tu'u fofoga mo fafine ma'itaga po'o fafine o lo'o fa'asusu a latou pepe – e sili ai le faataua o le faia o tui puipui o fafine ma'itaga ma fafine o lo'o fa'asusu o latou pepe ina ia puipuia latou mai le COVID-19.

O nisi togafitiga e le saogalemu pe a fa'aaoga fa'atasi ma isi vaila'au fa'afoma'i ma e le tatau ona fa'aaogaina i tagata e ogaoga gasegase o fatuga'o po'o le ate.

Togafitiga tu'u fofoga ma le mafai gafatia e fanau se pepe

Afai ua fa'atonuina oe i se togafitiga tu'u fofoga mo le COVID-19 e tatau ona e fa'aeteete atili i le fa'aaogaina o se mea faigaluega mo le aiga fuafuaina ona o le togafitiga e ono a'afia ai le tulaga o lau aiga fuafuaina. Talanoa i lau foma'i pe a iai ni au fesili e uiga i mea faigaluega eseese mo le aiga fuafuaina ma poo le a le mea e talafeagai lelei mo oe.

O tui puipui ma togafitiga tu'u fofoga

O nei togafitiga e le o fa'amoemoe e fa'aaoga e sui tulaga i tui puipui o le COVID-19.

O le faia o tui puipui ole auala sili lea e puipuia ai oe, tagata e pele ia te oe, ma le lautele o nu'u ma afioága mai le COVID-19.

Fa'amaoniga

O vaila'au fa'afoma'i uma i totonu o Ausetalia e tatau ona fa'amaonia mo le fa'aaogaina e le Therapeutic Goods Administration (TGA). O TGA, o latou o tagata saienisi ma tagata ua iai le tomai fa'apitoa e latou te su'esu'e ma fa'amaonia uma ia tui puipui, vaila'au, fa'apea oloa tau soifua maloloina o lo'o fa'aaogaina i totonu o Ausetalia. E iai tulaga fa'amalosia a le TGA mo le fa'atagaina o vaila'au fa'afoma'i e fa'aaoga i totonu o Ausetalia. Latou te taliaina na'o vai fa'afoma'i e saogalemu ma aoga. E aofia ai togafitiga a le COVID-19 e auala atu i le fofoga (gutu).

Mo nisi fa'amatalaga

Mo nisi fa'amatalaga o le COVID-19 ma le lagolagosua i lau lava gagana, vala'au le National Coronavirus Helpline i le 1800 020 080 ma oomi le filifiliga 8 mo le fesoasoani fa'aliliu'upu faifua.